

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA
STROSSMAYERA U OSIJEKU
FILOZOFSKI FAKULTET

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U PEČUHU

MATICA HRVATSKA OSIJEK

ZBORNİK RADOVA S MEĐUNARODNOGA
ZNANSTVENOGA SKUPA

Zlatni danci

10

ŽIVOT I DJELO(VANJE) SUNČANE ŠKRINJARIĆ

OSIJEK, 2009.

Uredništvo

Ernest Barić (Pečuh)
Dragica Dragun (Osijek)
Dragica Haramija (Maribor)
Ana Pintarić (Osijek)

Za izdavača

Kornelija Petr Balog

Recenzenti

Olha Kravec (Lavov)
Ljudmila Vasiljeva (Lavov)

Lektorica

Ivana Pepić

Prijevod sažetaka na engleski jezik

Mirna Varga

Crtež na naslovnici: Portret Jagode Truhelke

Ivan Lovreković, ak. slikar
Josip Pavić, ak. slikar

**CIP dostupan na računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u
Zagrebu pod brojem 696243**

ISBN 978-953-6456-96-3

Tisak

Filozofski fakultet, Osijek

Naklada

300 primjeraka

Dubravka Težak

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

UDK 821.163.42-3.09

Primljeno: 10. listopada 2008.

Marina Gabelica

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ZNAČENJE UMJETNOSTI I PRIRODE U KNJIŽEVNOM SVIJETU SUNČANE ŠKRINJARIĆ

Sunčana Škrinjarić u svojim djelima često promišlja umjetnost i prirodu te njihovo ispreplitanje i međudjelovanje. Potvrdila se kao darovita i maštovita pripovjedačica koja u nekoliko poteza zna stvoriti ugođaj i prenijeti čitatelja u fantastičan ili realističan svijet izgrađen na ideji simbioze umjetnika / umjetnosti i prirode oko njega. U njezinim pričama priroda je živi entitet koji diše i mijenja se, a umjetnici upravo u prirodi nalaze izvor svoje inspiracije. Pričanje Sunčane Škrinjarić tečno je i slikovito, ne osvaja samo fabulom i maštovitim svijetom, nego i glazbom jezika, slikovitošću izraza bogatog metaforama, usporedbama, personifikacijama i onomatopejama. Rečenice su joj lake i razigrane. Autoričin naglašen smisao za liričnost najočitije se iskazuje upravo u poetskom opisu i doživljaju prirode.

Ključne riječi: umjetnost i priroda u književnom stvaralaštvu, fantastični diskurs, kombinacija fantastičnog i realnog diskursa, realni diskurs

Fantastični diskurs

Sedamdesete godina značile su u stvaralaštvu Sunčane Škrinjarić procvat njezine fantastične priče, a 1985. kao da je zaokružila svoje istraživanje bajkovitog područja djelom *Slikar u šumi*, koje je sama prozvala *romanom* na način bajke. Već prije napisala je slična djela *Pisac i vrijeme* i *Pisac i princeza*, no ona nekim svojim elementima izlaze iz okvira dječjih očekivanja, dok se djelo *Slikar u šumi* odlično uklapa u sferu dječje mogućnosti razumijevanja. To je djelo po ugođaju, načinu prožimanja realnog i irealnog, po filozofskoj primjesi u fabuli te po ulozi ambijenta u izgradnji likova posebno zanimljivo u njezinu opusu. Izgradila je bajkovitu viziju svijeta na motivima duboko uronjenima u suvremenost. Zato čudesno ima možda više alegoričnosti nego prave bajkovitosti.

Svim svojim djelima koja je izgradila na podlozi bajke autorica se potvrdila kao darovita i maštovita pripovjedačica koja u nekoliko poteza zna stvoriti ugođaj i prenijeti čitatelja u fantastičan svijet. U stvaranju ugođaja posebnu ulogu igraju priroda i umjetnost. Da bi rekla što misli o svijetu i životu, kako ga doživljava i nosi

u sebi, podijelila ga je u dva tabora. U jednom su odrasli ljudi, a u drugom životinje, djeca i umjetnici. Umjetnici, iako su odrasli ljudi, čine posebnu kategoriju koja se ne osjeća dobro u prvom taboru. Oni bježe iz njega jer je nemaštovit i nepoetičan, proračunat i pritiješnjen okvirima racionalnoga. A u drugom taboru igra i mašta čine stvarnost priče i umjetnici tek tu mogu doživjeti svoje potpuno ispunjenje. Taj svijet čitatelji doživljavaju stvarnim i istinitim, tako da on ne ostavlja nikakve sumnje u svoje postojanje, u svoju životnost, u svoju čudesnost. Sve što se događa u čovjekovu životu događa se i u svijetu drugih bića. Tom drugom svijetu autorica daje svojstva ljudi koji misle, koji se raduju, tuguju, vole i mrze.

Već u svojoj prvoj objavljenj zbirki *Kaktus bajke*, rušeći konvencije klasične bajke izgradila je zanimljiv bodljikavi svijet koji čini podlogu i bajkovitog romana *Slikar u šumi*. U njemu ćemo prepoznati mnoge elemente iz njenih prijašnjih djela: motive, likove, situacije, odnos fantastike i zbilje, sklonost miješanju vrsta. Možda baš tim miješanjem postiže to da čitatelji ne stignu misliti o nemogućem, nego, prepušteni imaginaciji svježih slika, lako otplove u čudesni svijet gdje autorica zapravo ispreplitanjem mašte i stvarnosti, mogućeg i nemogućeg, istine i laži, dobra i zla, ljepote i rugobe, predstavlja sasvim običan svijet.

Naglašene su dvije autoričine tematske preokupacije: razmišljanje o umjetnosti i razmišljanje o prirodi. One su već naglašene i u spomenutim bajkovitim romanima *Pisac i vrijeme* i *Pisac i princeza*. Sada je pisac zamijenjen slikarom. Uvijek protagonistu umjetniku priroda pruža svojevrsno utočište, u njoj on pronalazi smirenje i predah od neprestanog suočavanja s deformacijama suvremenog svijeta u kojem ima sve manje humanosti i topline. Tragajući za izgubljenim skladom čovjeka i prirode umjetnik utjelovljuje ljudskost i smisao ljepote življenja usprkos svemu neljudskome i ružnome što nas okružuje.

Priroda ostaje vječni izvor umjetničke inspiracije. Sama autorica duboko osjeća i doživljava svijet prirode. Snaga koja pokreće njezine protagoniste umjetnike jest želja da se iziđe iz urbane monotonije koja guši umjetnički nagon. Umjetnik mora napustiti dom da bi mu se mogao vratiti, nabrekao od bogatstva kojim ga je ispunila priroda. Boravkom u prirodi, u osami, umjetnik zadobiva vedar sjaj blaženstva, njegov se duh izdiže iznad banalnosti svakodnevnoga suvremenog života. A putovanje i napuštanje doma uvijek je i bilo bitan element bajke, jer junak krećući na put, biva istrgnut iz sigurnosti svoje okoline te mu se počinju događati čuda. Sigurnost umjetnika ne zanima. Njegov život i rad iscrpljuju se u vječnom traženju novoga i boljega. Zbog nemogućnosti da umjetnička ljepota sama po sebi izbori pravo mjesto u društvu, umjetnik pronalazi utočište u prirodi, u svijetu tajanstvenosti koju ona krije. Šumu, grmlje, krošnje, vode, spilje, autorica je napučila statistima zahvaljujući kojima je pozornica zbivanja autentičnija, življa, prirodnija, ali u isti mah i ljudskija jer je riječ o personificiranim bićima koja sudjeluju u događajima analogno ljudima. Sva ta bića koja su dio prirode u funkciji su pomagača bez kojeg umjetnička ljepota i vrijednost ne bi mogle biti kreirane, priznate i plasirane u onaj svijet iz kojega je umjetnik pobjegao, ali u koji se mora na kraju vratiti i oplemeniti ga.

Autorica prikazuje život prirode u svoj njegovoj raskoši i ljepoti. Opisi su uglavnom realistični, ali, nastanjeni i realističnim i bajkovitim bićima, nemaju isključivo funkciju dekora, pozornice, nego su zapravo dio zbivanja jer čitava priroda glasno pulsira.

„I pisac zagazi dublje u šumarak (...). Znao je da gazi po području koje mu ne pripada. Šumski živalj borio se za svoj mir. Božikovina ga bocnu vječno zelenim, nazubljenim listovima, grm divlje ruže ogrebe ga do krvi po rukama; čkalj mu se zaplete o noge trnovitim izdancima. I bilje se borilo na svoj način: žilavo, podmuklo, uporno.“¹

Opisi se, i onda kad su poetska stilizacija, ne doimaju kao ukras, nego kao živi autentični svijet. Bez njih bi radnja bila siromašnija, nejasnija i neuvjerljivija. Ambijentacija se ne svodi samo na jedan opis, nego se opisi isprepliću s događajima i dijalozima. U mladih čitatelja djela Sunčane Škrinjarić lako mogu pobuditi zanimanje za prirodu, a posebno za pojedine biljne i životinjske vrste.

U djelu *Slikar u šumi* ljepoti, idiličnosti i dobroti šume i njezinih stanovnika koji žive skladno i mirno suprotstavljen je kruti, tamni, hladni dvorac Kaktus-cara u kojemu vlada grubost, ružnoća i zlo.

„Kaktusovac i njegov okoliš predstavljaju osebujan, ali neugodan izuzetak u šumi. Mijene godišnjih doba čine šumu prirodnom: cvat i gibanje u proljeće, raskošna bujnost ljeti, zagasitost boja i šuštanje lišća u jesen, nježna bjelina snijega zimi. Kaktusovac se ne mijenja – on nikada ne cvate.“²

Kaktus-car je diktator, no on nije zao sam po sebi, nego njegova zloća proizlazi iz činjenice da ne cvate. Uskraćena mu je ljepota cvijeta, a ljepota je uvjet da bi postojala i dobrota. Autorica razvija ideju kalokagatije – neophodna je harmonija lijepoga i dobrog, jer se ideja dobra realizira kao ljepota. Kad kaktus-car procvate, on se i karakterno preobražava. Dakle, autorica ne priznaje zlo kao fatalističku datost, ono je uvjetovano pa je moguća i promjena kada nestanu uzroci. Autorica nije mogla izabrati temu koja bi bila bajkovitija. Većina klasičnih bajki govori o borbi dobra i zla u kojoj dobro pobjeđuje, a zlo biva kažnjeno. Sunčana Škrinjarić je svoju bajku oplemenila činjenicom da se zlo transformira, nestaje, pa kazna nije ni potrebna.

Kako u starijim pričama o malom medi, tako i u pričama poznije dobi Sunčana Škrinjarić stvara ugođaj svijeta nama bliskoga, svagdašnjega, u koji prodiru zrake fantastičnoga i nestvarnog, čineći taj naš stvarni svijet zanimljivijim i maštovitijim. U sedam priča u zbirci *Medin dom* (1989.) autorica ispituje kakva je sudbina krpenog medvjedića, nekada omiljene igračke mališana, u suvremenom svijetu s bogato razgrananom industrijom igračaka. Ima li još mjesta među Barbikama,

---

¹ Sunčana Škrinjarić, *Pisac i princeza*, Ćirpanov – Dnevnik, Novi Sad, 1983., str. 27.

² Sunčana Škrinjarić, *Slikar u šumi*, str. 19.

Sindikama, Kenovima, Batmanima i sličnima za obične plišane, baršunaste ili krpene medvjediće? U pričama o malome medu Sunčana Škrinjarić nenametljivo i vješto otkriva današnjim mališanima prave vrijednosti, zalažući se za život u zajednici koja pruža radost i zadovoljstvo i budi poštovanje i ljubav prema onima s kojima živimo.

Mali medo, pobjegavši iz prodavaonice igračaka u kojoj se loše osjećao jer je shvatio da ne pripada tom modernom blještavilu industrijskih igračaka, poput junaka klasične bajke kreće na put u potrazi za srećom. Smješta se na klupu u parku koja postaje pravom galerijom ljudskih tipova. Redaju se nezainteresirani, površni, sebični, surovi ljudi do pojave jedne tople, plemenite i brižne osobe – pjesnikinje. Stara usamljena pjesnikinja pružit će medu dom, a obraćajući mu se kao živom biću, doista će mu udahnuti život. Njezine riječi: "Ti ćeš živjeti sve dok te netko bude volio"³ postaju moto ovih priča. One zvone malome medu u uhu i nakon pjesnikinjinine smrti, i zato se medo bori za ljubav, a kad ju jednom nađe, zna je cijeniti i čuvati. I upravo to je ideja koju bi djeca trebala iz ovih priča usvojiti. Kad je mali medo postao popularan, kad mu je nuđena raskoš, bogatstvo i svjetska slava, on ostaje kod svoje djevojčice koja ga je prigrlila i pružila mu dom dok je još bio nepoznat, prljav i zapušten, dok je svima sličio na čudovište. Naglašena je i misao kako ljubav i blagost imaju snagu oplemeniti i one koji se iz različitih razloga uvuku u ljušturu opakosti i nesnošljivosti. Tako mali medo putujući susreće čovjeka s crnim naočalama – vrlo neugodnoga suputnika, čija će se sebičnost i zavist na kraju rastopiti pa će mali medo zaključiti: "Eh, pa i nije bio tako grozan."⁴ Time autorica još jednom potvrđuje misao iz svojih prijašnjih priča (npr. o opakom Kaktusu caru) da se zlo može preobraziti, da može nestati i bez kazne, grubosti i nasilja, jer postoje i druga sredstva za borbu protiv zla kao što su plemenitost, blagost, popuštanje i razumijevanje. I u ovih sedam priča Sunčana Škrinjarić ostala je dosljedna svom načinu građenja priče: izbjegava napete fabule, bremenite akcijom, dajući prednost poetskim slikama, promišljenim razgovorima likova kao i humanim i plemenitim idejama. Riječ je o pričama koje imaju jasno zacrtanu pedagošku osnovu, iz čijeg pričanja izvire tračak nostalgije, ali i uvjerenje da se ono što je lijepo i vrijedno ne može ugaziti s prošlošću, nego opstaje i pronalazi svoje mjesto i u modernom, industrijaliziranom, kičastom svijetu.

Dakle, ponovno se susrećemo s dva senzibilno različita kruga, samo što je umjesto životinje u skupini djece i umjetnika sada i igračka – mali medo. Predstavница umjetnosti – stara pjesnikinja - odigrala je izuzetno važnu ulogu u životu maloga mede. Iako uloga prirode nije tako naglašena kao u starijim pričama, ipak je priroda nezaobilazan okvir svim važnijim trenucima medina života. Medo iz trgovine u kojoj se ne osjeća dobro bježi u park, gdje ga pronalazi i stara pjesnikinja s kojom će provesti važne trenutke, kao i djevojčica s kojom će ostati zauvijek. Stoga, svaki put kad je usamljen i napušten, medo se vraća u park, u prirodnu oazu grada odakle će započeti svoju novu životnu etapu.

³ Sunčana Škrinjarić, *Medin dom*, Kašmir promet, Zagreb, 1998., str. 10.

⁴ *Ibid.* 3, str. 25.

Kombinacija fantastičnog i realističnog diskursa

Romanom *Marijana u ruži vjetrova* Sunčana Škrinjarić balansira između realističnoga i fantastičnog diskursa. Djelo počinje u stilu bajke, ali čim se čitatelj unese u taj bajkoviti svijet, shvaća da je to tek mješoviti izraz junakinjina bijega iz svijeta stvarnosti, čiji prikaz slijedi u seriji realističkih portreta Marijaninih bližnjih. Svakome je posvećeno jedno poglavlje s detaljnom karakterizacijom lika. Tako upoznajemo najprije Marijaninu mamu, u idućem poglavlju tatu, a u sljedećem ujaka. Pomnu analizu tih likova autorica postiže odlaskom u njihovo djetinjstvo, koje donekle objašnjava uzroke njihova sadašnjeg ponašanja, njihovih osobina i svjetonazora. Zatim slijedi isto tako detaljni portret Marijanine nesuđene ljubavi, Zorana, a galerija završava prikazom jednog od najneobičnijih likova – meteorologa Vihora Svježaka. Čudak neobična imena bavi se proučavanjem vjetrova i najviše nas podsjeća na bajkoviti početak romana, pa se pitamo ne će li on privesti ponovno roman bajkovitom kraju kako bi djelo kompozicijski bilo uravnoteženo. No to se ne događa pa bajkovitost ostaje samo kao uvod u Marijanino sazrijevanje.

Kao u bajkovitim djelima, tako i tu dijeli svijet u dva senzibilno različita kruga. Prvi čine likovi običnih odraslih ljudi koji ne mogu izići iz racionalnih okvira i konvencija što im nameće društvo, a drugi čine likovi koji upravo zato što ih zanimaju druge stvari, što drukčije doživljavaju, proživljavaju i vrednuju svijet, ne nailaze na razumijevanje likova iz prvoga kruga. Njih guši nemaštovitost, nepoetičnost i proračunatost realnoga svijeta. Pokušavaju ostvariti svoj svijet temeljen na igri i mašti u kojemu mogu doživjeti svoje potpuno ispunjenje. Glavna junakinja, djevojčica Marijana, pripada ovom drugom svijetu jer se ne može dobro uklopiti u realistički svijet.

U svijetu odraslih najbolje ju razumije ujak glazbenik, pa on kao umjetnik također pripada drugome krugu, a tu je još i čudak Vihor Svježak. On doduše nije ni slikar, ni pisac, ni glazbenik, ali je opet svojevrsan umjetnik u poznavanju vjetrova, a i sam je najviše volio društvo umjetnika: „Poznavao je mnoštvo ljudi, ali imao je malo prijatelja. Radoznalci su htjeli doprijeti do njega, ali on ih je ljubazno izbjegavao. Najviše se družio s glazbenicima. – Umjetnost bez koje ne bih mogao opstati – govorio je. – Ima u stvaranju glazbe nečeg čarobnjačkog. Ona je prije riječi, po njoj se prepoznajemo.“⁵

Marijana sukob s prvim krugom pokušava riješiti bijegom. Bježi u svoje sanje i maštu, pokušavajući tu pronaći sebi odgovarajuće društvo. Muče ju pubertetski problemi: debljina te prva (neuzvrćena) zaljubljenost. U svojoj nesreći Marijana se maštajući otiskuje iz realnoga svijeta i kreira Gospodara vjetrova koji joj omogućuje odlazak u bajkoviti svijet debelih, trbušastih, masnih i salastih ljudi, među kojima je Marijana prava mršavica. Povratkom u stvarnost Marijana postaje svjesna relativnosti svega, što joj omogućuje da spozna vlastitu vrijednost. Marijana tijekom romana sazrijeva. Od iskompleksirane djevojčice željne osvete razvija se u zrelu

---

⁵ Sunčana Škrinjarić *Marijana u ruži vjetrova*, Mladost, 1995., str. 92.

osobu koja zna stvari postaviti na pravo mjesto, a želja za osvetom ustupa mjesto spremnosti za pomoć drugima. Iako tek djelomično zalazi u okvire fantastičnoga, ovaj se roman svojom slojevitošću, pripovjedačko-oblikotvornim postupcima i humanim idejama sasvim prirodno nastavlja na autoričin fantastični opus.

Stav prema prirodi i umjetnosti uglavnom zadržava kao i u prethodnim djelima. Priroda i umjetnost usko su povezane, što vidimo iz Vihorova razmišljanja: „Volio je glazbu, raznoliku, od klasične do one koju rado slušaju mladi. – Postoji samo dobra i loša glazba – govorio je. – Može se reći da je tako i s mojim nevidljivim sviračima – vjetrovima. Goropadni i divlji mogu začas opustošiti zemlju, a blagotvorni i umilni popravljaju nam raspoloženje i pomažu prirodi da se obnavlja.“⁶ Vihor snagu za svoje raspoloženje, svoj rad, svoj opstanak crpi iz prirode. Svako toliko vraća se rodnoj kući u šumi da bi, u današnjem žargonu, „napunio baterije“: „Planinski zrak podario mu je dobro zdravlje i željeznu izdržljivost. Kad god je uzmogao, vraćao se kući, makar na nekoliko dana. Kao da je iz one raskošne i divlje zabiti crpio snagu.“⁷ Kad je bio prisiljen prodati roditeljsku kuću, kupio je zemljište na brežuljku, malo izvan grada. Sav svoj novac i ušteđevinu ulagao je u tu kuću. Uokolo je bio vrt: „Sunovrati su ocvali, jorgovan se pripremao za cvatnju, maslačci su se pomalo žutjeli u travi. Vihor pažljivo osmotri vrt što ga je opasivala bodljikava i potkresana glogova živica. Bilo je u njemu i nekoliko voćaka: patuljasta jabuka, dva stabla šljive, trešnja i nekoliko višanja. Od brezova drveta Vihor je podigao i dvije male klupice na kojima se rado odmarao.“⁸

Pričanje Sunčane Škrinjarić tečno je i slikovito, ne osvaja samo fabulom i maštovitim svijetom, nego i glazbom jezika, slikovitošću izraza bogatog metaforama, usporedbama, personifikacijama i onomatopejama. Rečenice su joj lake i razigrane. Naglašen smisao za liričnost najočitije se iskazuje u poetskom opisu i doživljaju prirode. Česta su promišljanja o umjetnosti i prirodi, o tome kako djeluju jedna na drugu. Iz djela u djelo potvrđuje se da i priroda i umjetnost predstavljaju temeljni smisao života, egzistencijalnu neprolaznost, vječnost. Tako su njihovi bajkoviti tekstovi gotovo uvijek ujedno oda prirodi i poetski hvalospjev umjetnosti.

Realistični diskurs

Iako se roman *Ulica predaka* može promatrati kao djelo za odrasle zbog teme o kojoj govori, ne možemo zanijekati utjecaj spisateljičine perspektive tijekom pisanja. Tema romana je teško odrastanje djevojčice Tajane u vrijeme Drugoga svjetskog rata. Ozbiljna tema ratnog razdoblja i problematičnih obiteljskih odnosa obrađena je iz pozicije djevojčice, pa kao takva podliježe naivnosti i ograničenosti dječje perspektive.

⁶ *Ibid.* str. 91.

⁷ *Ibid.* str. 88.

⁸ *Ibid.* str. 95.

Roman je pisan u trećem licu, što bi značilo da je pripovjedač sveznajući i sveprisutni, no spisateljica se poistovjećuje sa sviješću djevojčice. Njezine su riječi na trenutke posredovani iskazi osjećaja djeteta u svijetu odraslih.

Sam stil pisanja na prvi je pogled prilično konfuzan, jer se spisateljica služi višestruko složenim rečenicama koje vrve informacijama. Ipak, čitajući tekst dolazimo do zaključka kako usprkos složenosti rečenica i brojnih asocijativno povezanih slika, tekst djeluje izrazito jednostavno. Takav način pripovijedanja doima se kao izvorno razmišljanje djevojčice.

Niz slika koje se izmjenjuju munjevitom brzinom donosi nam uvid u svijet koji okružuje djevojčicu, ne samo na način da izdvaja sadržaje koje ona smatra važnima, već nam daje uvid u društvo, ljude i događaje specifične za vremensko razdoblje u kojem se odvija radnja romana.

Naravno, čitatelj će prepoznati kako je stilizacijom dječjega govora spisateljica pokušala pojačati poruku o odnosu između svijeta djeteta i svijeta zbilje. Problematičnost zbiljskoga svijeta izražena je i novinskim isječcima koji prate tekst, a koji povijesno uokviruju vrijeme radnje romana.

Ulica predaka roman je razvijene fabule i sadrži brojne epizode i motive gdje se svako poglavlje može tretirati kao zasebna priča. Priče nisu povezane samo glavnim likom (i njegovim razvojem) već i brojnim motivima.

Motivi prirode i umjetnosti kojima se Sunčana Škrinjarić služila u prije navedenim djelima i u ovome romanu zadržavaju svoju važnost. Priroda (vrt, selo, more) utočište su u kojem Tajana, kao glavni lik, nalazi svoj smiraj. Ipak, priroda u ovom romanu nema glavnu ulogu simbola koji se suprotstavlja „deformiranom suvremenom svijetu“. Tu ulogu preuzima umjetnost, točnije – knjige.

„Dobrota se prezirala, uvijek su zli ljudi dobro prolazili osim u nježnim, poučnim pričama.“⁹

Tajana, iako tek djevojčica, kompleksna je osoba. Njezina kompleksnost zasigurno počiva na nezavidnoj situaciji u obitelji. „...ništa nije nalik na djetinjstvo što se pušilo kao otvorena rana, topla utroba u kojoj se živjelo panično i užasno, krov obiteljskog doma otvarao se krikovima, ničeg se nije sjećala, samo straha.“¹⁰

Zbog dječje jednostavnosti iskaza i nerijetkog „hladnog“ pripovijedanja o vrlo kompromitirajućim događajima, o težini njezina odrastanja možemo svjedočiti samo kao objektivni svjedoci. „...mama je prezirala novog tatu, nije voljela Tajanu, sav svoj bijes iskaljivala je na tetici, pa ju je tukla i bockala iglama za štrikanje.“¹¹

---

⁹ Sunčana Škrinjarić, *Ulica predaka i druga proza*, Školska knjiga, Zagreb, 1997., str. 36.

¹⁰ *Ibid.* 9, str. 29.

¹¹ *Ibid.* 9, str. 56.

Iako odrasli u ovom romanu doista pripadaju tzv. „prvom taboru“, u koji se po definiciji ne uklapaju djeca i umjetnici, ipak ne možemo govoriti o postojanju „drugog tabora“, koji bi beskompromisno uključivao „djecu“. Naime, Tajana se ne igra s drugom djecom. Njezina je prisutnost odbijena i u svijetu odraslih i u svijetu djece. „Vrlo je nezgrapna, ne zna se uključiti u razgovor o zadaćama, o haljinama i naravno, o dečkima.“¹²

„U školi je bila stara košara, ni s kim se više nije družila, koji put su je pitali za neke masnice i ogrebotine po licu i nogama, a ona bi odgovarala da je pala...“¹³

Tajana ne pripada. Ona sama tvori „drugi tabor“. Pridružuju joj se jedino njezine knjige, medij njezina bijega od svijeta koji je ne prihvaća.

O svijetu uči iz novina koje čita od svoje pete godine. Čita knjige koje su daleko od predviđenih za djecu njezine dobi: dok njezini vršnjaci čitaju stripove, *Tarzana* i *Gričku vješticu*, Tajana čita *Jadnike* Victora Hugoa, Dostojevskog, *Lišće* Frana Mažuranića „...zar se sve što je važno krije samo u knjigama?“¹⁴

„...zatim čitanje raznih strašnih knjiga kao *Petar Veliki* od Merežkovskog (prizor kako ubija svog sina) zatim Amicisovo *Srce* i *Posljednji Mohikanac* sve se to miješalo s doktorom Doolittleom i Indijancima, remek-djela sa stripom o tri vadrokaša, o Suzani i nemogućem bratu Ivici, ali nitko nije rekao Tajani što je remek-djelo, a što nije i ona je naprosto čitala svašta, sve što joj je došlo pod ruku, a mama i tata su bili sretni što ih je ostavljala na miru, a tetica je u kuhinji gulila krumpir i plakala.“¹⁵

U vrtlozima koji su zahvatili njezin svijet (hladnoća doma, neslaganje s vršnjacima, rat) Tajana bježi u svijet knjiga jer „...u knjigama je sve bilo mnogo jasnije, pa čak i onim najzamršenijim, zato je bilo najljepše ležati u krevetu i čitati knjige, a život je strujao i brujaao oko nje.“¹⁶

Povijesno-vremensku odrednicu romana ne čine samo spisateljčina riječ ili isječci iz novina koji svjedoče o zbivanjima u svijetu oko Tajane. Spisateljica vješto rabi motiv filmova koji se prikazuju u kinu kako bi pokazala trenutno društveno stanje. Primjerice, kao simbol završetka rata, spisateljica spominje kako se u kinu ponovno vrte filmovi *Čarobnjak iz Oza* i sovjetski film *Borba za Staljingrad*.

Svojstveno Tajani, ona o svijetu osim iz knjiga uči i iz filmova. To je vidljivo iz primjera gdje Tajana, promatrajući zavodničke pothvate svoje kolegice iz razreda,

¹² *Ibid.* 9, str. 33.

¹³ *Ibid.* 9, str. 71.

¹⁴ *Ibid.* 9, str. 66.

¹⁵ *Ibid.* 9, str. 48.

¹⁶ *Ibid.* 9, str. 76.

koja je bila prilično uspješna kod dječaka, kazuje: „...to se vidalo samo u filmovima kao što je bio *Bijeli Jorgovan* ili *Zavodljive oči s Viviane Romance*...“¹⁷

Tajana je s mamom posjećivala kazalište. I ovaj aspekt umjetnosti predstavlja bijeg od stvarnosti. „...kazalište je bilo udobno i toplo, kakav je divan život živjelo kazalište, baš je ono marilo za rat i bolesnu, gladnu djecu iz logora, ovdje su prolazile divne gospođe u raskošnim toaletama. Tajana je sjedila s mamom u loži, bile su zaštićene od prljavštine, ružnoće i grubosti, bilo bi lijepo provesti život u polumraku neke lože i bacati ruže na pozornicu.“¹⁸

Iako je izrazito sklona umjetnosti, Tajana ne voli glasovir. Pretpostavljamo da je njezin stav prema glasoviru negativan iz razloga što je primorana pohađati satove glasovira i svirati skladbe koje joj se ne sviđaju: „...bolje bi bilo da uči harmoniku nego taj strašan glasovir, on je otvarao crnu glavu i režao bijelim zubima...“¹⁹ Iako pokazuje da poznaje glazbu i skladatelje, ovaj medij ne zauzima toliko značajno mjesto u njezinom svijetu kao što to čine knjige.

Sunčana Škrinjarić obično govori o dva svjetonazora. Na jednoj su strani odrasli – nemaštoviti, proračunati (u ovom slučaju, ako nam je suditi prema ponašanju Tajaninih roditelja i rata – izrazito agresivni) svijet, a s druge strane djeca – maštoviti, poetični svijet. Tajana svakako pripada drugom taboru. Ali, u *Ulici predaka* ne nailazimo na tipičan Škrinjarićkin lik umjetnika, odrasle osobe koja se zbog svojih odstupanja od racionalnih načela prvog tabora nalazi tik uz dijete. Umjesto toga, nalazimo lik tetice koja je „...uvijek govorila ono što misli i zato su je smatrali zaostalom. Bilo joj je neugodno u svijetu kao i djevojčici, najgore je od svega što ona više nije bila dijete, pa se bezazlenost okrutno kažnjavala.“ Tetica ne naginje umjetnosti kao Tajana, ali i ona živi u svijetu priča o kraljevskim obiteljima, pati zbog okrutnosti svijeta koji je okružuje i za Tajanu je bila „... mila, moglo ju se voljeti kao medvjeda.“²⁰

Osoba koja bi bila najbliža poimanju lika umjetnika jest lik tete Pavice. Iako sporadičan, ovaj lik je svojevrsna poveznica između umjetnosti i prirode. Naime, teta Pavica starija je gospođa koja uživa u slikanju, pjevanju, sviranju „...učila je ljude pjevati i svirati, pamtila je mnoge nesretne i rano umrle pjesnike, sjećala se nekih slikara koji su živjeli u Parizu...“²¹

Ova umjetnička duša živjela je u starom, prašnjavom stanu, ali sklonost prema prirodi vidi se iz toga što je posjedovala „...bujan i zapušten (vrt), kutije zelenih i

---

¹⁷ *Ibid.* 9, str. 94.

¹⁸ *Ibid.* 9, str. 113.

¹⁹ *Ibid.* 9, str. 108.

²⁰ *Ibid.* 9, str. 35

²¹ *Ibid.* 9, str. 117.

žutih pčelinjaka, cedar libanonski i palme s malim krošnjama kao dame s otmjenim glavicama.“²²

Spoj realnoga života s prirodom vidljiv je i iz motiva balkona. „...ali balkon je živio neki svoj život izvan stana (...) tamo se mogao dotaknuti cedar libanonski, tamo se u daljini vidjelo more.“²³

Motiv vrta nekoliko se puta spominje u romanu. Tajana je rado odlazila u vrt iza svoje kuće. „...vrt je bio malen i smiješan (...) ali ipak bio je to vrt (...)“²⁴ Spisateljica ukratko opisuje vrt u kojem se nalazi nekoliko voćaka, ali naglasak nije samo na bilju koje u njemu raste. Naime, život vrtu daju i životinje koje tamo obitavaju. Tajana je u vrtu razgovarala s mačkama, jednom je prilikom nahranila psa lutalicu, a tamo je pronašla i kornjaču.

Na žalost, njezina obitelj ne pokazuje zanimanje za životinje. Njezina je mama otrovala tetinog psića i ubila Tajanine žabe koje je držala u staklenci.

Tajana je maštala o tome kako će živjeti kad odraste, a iz slika koje je stvarala u svojim mislima vidljivo je koliko joj je značio taj doticaj s prirodom „... kroz prozor se moglo izići u vrt, bio je malen, ali s mnogo ptica, kornjača je živjela u vrtu, pa i jedan divlji zec, nikad nikakva galama ni svađa, mogu li se ispuniti takve želje, može li se budućnost nacrtati kao slika.“²⁵

Osim u svijet priča, Tajana bježi i u prirodu. „I mala odlazi iz škole u park, uvijek joj je u školi zlo i treba zraka...“²⁶

S osam je godina prvi put bila duže na selu. Boravak u seoskom okruženju rezultirao je njezinim procvatom. Napokon joj se otvorio apetit „Ovdje je bila gladna kao vučica, tragala je za komadićima mesa u velikoj zdjeli, jela je bilo što, radila je sve što i ostala seoska dječurlija, pekli su kukuruz i krumpir, valjali se po travi...“²⁷ Seljani su Tajanu zbog njezine bogate oprave smatrali bogatašicom koja živi lagodnim životom. Tajana se nikada nije osjećala pripadnicom gospodskog društva i uživala je u „...selu koje je imalo samo livade, šume, plotove, kuće, purane, guske, patke i krave, sve što je Tajanu oduševilo.“²⁸

Zanimljiva je epizoda u kojoj Tajana odlučuje pobjeći od kuće. Naime, spisateljica poglavlje naziva *Svijet*, a donosi simboličan kontrast grada i sela. Nakon što je

---

²² *Ibid.* 9, str. 117.

²³ *Ibid.* 9, str. 117.

²⁴ *Ibid.* 9, str. 71.

²⁵ *Ibid.* 9, str. 71.

²⁶ *Ibid.* 9, str. 34.

²⁷ *Ibid.* 9, str. 60.

²⁸ *Ibid.* 9, str. 60.

putovala neko vrijeme, Tajana je izišla na zadnjoj autobusnoj stanici, u nepoznatom selu. Susrela je djevojčicu svojih godina koja je tamo živjela.

„Može li se odavde krenuti u svijet, upita ona djevojčicu, a ta je pogleda začuđeno i reče, ako misliš u grad, onda se može autobusom, a Tajana odgovori snuždeno, pa odande sam i došla. Pa svijet je u gradu, a ne na selu, objasni djevojčica...“²⁹

Putovanje obično označava odvajanje od sigurnosti doma i odlazak u nepoznato. Ipak, Tajanino putovanje je neka vrsta suprotnosti tom značenju. Ona je svoju sigurnost pokušala naći daleko od svog doma, na selu, bliže prirodi.

Putovanje se nekoliko puta javlja u romanu. Osim putovanja na selo i njezinog bijega, Tajana je putovala i na more, ovaj put po naredbi liječnika. „More je bilo lijepo i veliko, Tajani se posebno sviđao njegov miris, stajala je na grebenu i buljila u more, gledala je kako promiču ribe, tražila je zatim sitine račiće, školjke i puževe...“³⁰

I u ovome se romanu priroda javlja kao simbol utočišta, suprotnosti komliciranom i užurbanom životu u gradu. Život na selu Tajani je pružio osjećaj bliskosti s prirodom, a kada ga u sivilu grada nije mogla osjetiti, tražila ga je u malim oazama mira, u parku i vrtu.

Nešto konkretniji simbol utjehe Tajana traži u svom medvjediću. Lik medvjeda može se naći i u spisateljičinom djelu *Medine priče*. *Ulica predaka* realističnog je karaktera stoga Tajanin medo nije oživio, ali značio joj je više od ikoga.

„Njen prijatelj je medvjed; i sad leži s njom u krevetu. On je dlakav, mio, njuška mu je okrugla, uši malene, meke. Mala ga povlači za uši, moli ga da oživi u velikoj kući u kojoj je sve mrtvo.“³¹

Uvijek ga je vodila svugdje sa sobom ne mareći za njegov otrcan izgled. Medvjedić je izazivao osjećaj gađenja kod većine ljudi, posebno njezine majke koja ga se željela riješiti.

Tajana je u medvjediću vidjela podršku koju nije mogla dobiti kod ljudi. U trenucima slabosti, straha pa i nadanja, uvijek se obraćala svome medvjediću. Prema njemu se ponaša kao da je živ pa možemo zaključiti kako je njezina veza s njime izrazito duboka.

Stoga, čin okrutnog uništenja medvjeda („...zarila mu je škare duboko u oštećeni trbuh (...) zatim mu je odrezala uho po uho (...) i to je bio medvjedov kraj, potpun

---

²⁹ *Ibid.* 9, str. 69.

³⁰ *Ibid.* 9, str. 79.

³¹ *Ibid.* 9, str. 30.

kraj jedne ružne igračke.“³²) nosi dodatnu simboliku. Medvjedićevo uništenje opisuje stanje svijesti Tajane opisane na samom kraju knjige „...dugo se promatrala u špiglu i mislila na lijepu časnu Onezimu koja je govorila: nema čuda“.³³

Zanimljivo je primijetiti kako je realistično izgrađen diskurs u ovome romanu ipak prožet osjećajem irealnoga. To se irealno ne spominje ni u jednom dijelu romana, ali se može naslutiti. Upravo su za spisateljicu specifični motivi umjetnosti i prirode temelji tog predosjećaja.

Tajana se cijelo djetinjstvo hranila pričama iz knjiga, filmova i kazališta te utjehu tražila u plišanoj igrački i kratkim posjetima prirodi. Mi kao čitatelji pratimo realistične opise njezina života, ali preko pripovjedačevog posredovanja predosjećamo bogati svijet fantazije o kojem je, mogli bismo reći, ovisilo opstojanje jedne djevojčice.

Zaključak

Pričanje Sunčane Škrinjarić tečno je i slikovito, ne osvaja samo fabulom i maštovitim svijetom nego i glazbom jezika, slikovitošću izraza bogatog metaforama, usporedbama, personifikacijama i onomatopejama. Rečenice su joj lake i razigrane. Naglašen smisao za liričnost najočitije se iskazuje u poetskom opisu i doživljaju prirode. Česta su promišljanja o umjetnosti i prirodi, o tome kako djeluju jedna na drugu. Iz djela u djelo potvrđuje se da i priroda i umjetnost predstavljaju temeljni smisao života, egzistencijalnu neprolaznost, vječnost. Tako su njeni bajkoviti tekstovi gotovo uvijek ujedno oda prirodi i poetski hvalospjev umjetnosti.

U realističnom romanu *Ulica predaka* spisateljica ostaje dosljedna svom izboru motiva. Priroda i umjetnost predstavljaju mjesto utočišta dušama koje se ne snalaze dobro u okvirima racionalnoga i hladnog svijeta. Pritom se spomenuti motivi ne spominju sporadično, već prožimlju tekst do te razine da bez njih ne bi funkcionirao.

MEANING OF ART AND NATURE IN SUNČANA ŠKRINJARIĆ'S LITERARY WORLD

In her works Sunčana Škrinjarić often explores art and nature as well as their intertwinement and interaction. She established herself as a gifted and imaginative narrator who is very skillful in creating atmosphere and taking a reader in the fantastic or realistic world based on the idea of symbiosis between artist/art and surrounding nature.

In her stories nature is presented as a living entity which breathes and undergoes changes, and it is the nature where the artists find the source of their inspiration. Sunčana Škrinjarić's narration is smooth and picturesque, and it is not only plot and imaginative world that

³² *Ibid.* 9, str. 139.

³³ *Ibid.* 9, str. 139.

captivates the reader, but also the music of language, colourful expression rich in metaphors, comparisons, personification and onomatopoeia. Her sentences are easy and playful. Her strong sense of lyricism is best revealed in poetic description as well as in her experience of nature.

Key words: art and nature in literature, fantastic discourse, combination of fantastic and realistic discourse, realistic discourse

Literatura

Barić, Diana, *Osunčana proza ili razmatranje povodom jednog jubilarnog rođendana*, Umjetnost i dijete, br. 6, Zagreb, 1991.

Car-Matutinović, Ljerka: *Dobro za djecu dobro je i za odrasle*, Umjetnost i dijete br.75, 1981.

Donat, Branimir, *Lirska pričanja*, Umjetnost i dijete, br. 27, 1973.

Hranjec, Stjepan, *Dječji hrvatski klasici*, Školska knjiga, Zagreb, 2004.

Hranjec, Stjepan, *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.

Idrizović, Muris, *Hrvatska književnost za djecu*, Matica hrvatska, Zagreb, 1984.

Kajan, Ibrahim, *Tendencije u suvremenoj hrvatskoj književnosti za djecu*, Umjetnost i dijete, br. 79/80, 1982.

Kajan, Ibrahim, *Čarobnica riječi koje neće ostarjeti*, Grubići i nježnići – Eseji iz hrvatske i studija iz bh. Dječje književnosti, Sabah, Zagreb, 2006.

Kozina, Drago, *Pisac i vrijeme*, Umjetnost i dijete, br. 59, 1978.

Matijašević, Ante, *2 romana za djecu 2 romana za djecu*, Umjetnost i dijete, br. 1/2, 1983.

Mihanović, Hrvojk, *Maštovito pribježište prirodi*, Umjetnost i dijete, br. 3, 1986.

Milarić, Vladimir, *Roman na način bajke* Naša knjiga 21/22, 1986.

*** Obrazloženje nagrade "G. Vitez" za knjigu *Pisac i vrijeme*, Umjetnost i dijete, br. 60, 1979.

*** Obrazloženje nagrade za knjigu *Pisac i princeza*, Umjetnost i dijete, br. 4, 1984.

Taritaš, Milan, *Fantazija koja nema međa*, Umjetnost i dijete, br. 13, 1971.

Pintarić, Ana, *Bajke – pregled i interpretacije*, Matica hrvatska, Osijek, 1999.

Težak, Dubravka, *Kategorija umjetnosti i prirode u bajkovitom svijetu Sunčane Škrinjarić*, Umjetnost i dijete, br. 6, 1991.

Težak, Dubravka, *Hrvatska poratna dječja priča*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.

Visinko, Karol, *Dječja priča*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

Zalar, Diana, *Marijana u središtu svojih dvanaest godina*, Umjetnost i dijete, br. 2/3, 1995.

Zalar, Ivo, *Sunčana Škrinjarić*, Pet stoljeća hrvatske književnosti 181/II, Hrvatski dječji pisci II, Matica hrvatska, Zagreb, 1991.